

• HÁZTARTÁSI ÉS LAKBERENDEZÉSI •

• VÁSÁR AZ IPARCSARNOKBAN •

nyai iparművészeti kiállítás volt az idén Budapesten — és olyan kevés »iparművészet«. Mintha az »iparművészet« elnevezés az igények alacsonyabb kielégítését jelentené. Tény: Európa ma ennek a szónak új jelentését revidálja — és mi még a régi jelentéstől is milyen messze vagyunk.

Pedig Kaesz Gyula pompás plakátja után várokozással léphetett be — a beavatatlan külföldi, vagy igényeiben ugyan a kor színvonalán álló, de a magyar iparművészeti és háztartásipari berkekben nem otthonos magyar fogyasztó.

Hát Európában ezen a téren már kezd tisztulni a levegő. A lakás berendezési tárgyait ma már nem illik dísz tárgyakként tekinteni, ma már kezd jogot formálni a jámbor polgár arra, hogy otthon-érezze magát otthon és ne reprezentációs dekorációnak tekintse azt a bútort, ami tulajdonképpen használati tárgy. Csoda történt: és pedig már egy évtizede, hogy nyugaton és tőlünk keletebbre is tisztában vannak azzal, hogy hazudni a saját négy falunk között nem illik és a széknek végre illik kényelmesnek és egyszerűnek lennie, hogy a mai élet hétköznapi embere ne érezze magát ciceronának, aki mutogatója és idegenvezetője saját lakásának.

És ha ez összes konzekvenciáival együtt annyira áll a bútorra nézve (nincs már »komplett« szoba, nincs »garnitúra«, kiki maga rakja össze egyéni együttessé akár a tömegbútorból is a lakását!), mennyivel fokozottabban áll az előszobára, a konyhára, az öltözőre, a fürdőszobára, a tálalóra vonatkozóan.

Az a térhódítás, ami a mai életet élő, nyugalomra áhító, konvencionális hazugságokat otthonából száműző polgár mellékhelyiségeiben már befejezett tény — az a térhódítás a humanum érdekében, az igazi, okos emberi otthon érdekében már majdnem egész Európában megtörtént. És itt Pesten az iparművészeti vásárokon ijesztően hiányzik. Mind valamennyi »horror chambre« anno 1930: a rádió, repülőgép, a kényelmes hálókoesi korszakában! Kulturátlan és éretlen »iparművészek« rossz tervei után készítenek régi és neves magyar asztalosmesterek technikailag remekbe készített bútorokat. Tisztelet annak az egy-két kivételnek, akik igyekeztek az értékes fát és magyar kézi munkát korszerű tervek után nyélbe ütni.

És a rendezés! És az elgondolás! A »vásár« nem jelent összevisszaságot. Hol van egy vezető-

gondolat, szempont, ami szerint egy lakását berendezni akaró, 1930-as polgár tájékozódni tud? Mennyivel jobb lett volna, — ha már a teljes Iparcsarnokot lefoglaló vásár helypénzével okvetlen számat kellett vetni — egy olyan kisebb csoportot is szervezni, ahol korszerű igényeket kielégítő, olesó és jól elkészített, úgynevezett kvalitásárut lehetett volna akármilyen kis bokrétába is kötni. A fásasztó, sokféle értéktelen holmi helyett mennyivel nevelőbb és tanulságosabb, sőt üzletibb gondolat lett volna: jó korszerű formában megcsinált olesó fürdőkádat, fürdőkályhát, az ebédlőt nem utánzó, okos konyhabútort, mosogatóval összeépített poleos és ajtós alacsony szekrényt, praktikus konyhaszékét kiállítani! Német telepések már régóta nagy sikerrel gyártott konyha- és fürdőberendezéseit a »minimális« fürdőszoba és konyha számára készült berendezést kellett volna bemutatni.

Feleakkorára épülhet ez a két helyiség a házban, ha okos és ügyes a bútorok és használati tárgyak méretezése és elrendezése! Hiába kerestem egyszerű és jóképű vaskályhákat is — pedig van 2—3 magyar készítmény, melyek technikailag felveszik a versenyt a külföldi áruval, de megformálásuk vagy özvívvelöltti vagy elrontott »modern«! Elképzeltetetlen, milyen kárt szenved a nemzeti vagyton, amikor környersanyag és értékes munka nivótlan tervet hordoz. És vajjon azok a vezérigazgatók, akik haladnak a korrallal, elhiszik-e, hogy a híres német kvalitásárúval »ilyen« magyar áru sikeresen felveheti a versenyt a keleti piacon?

Cserépkályhákban valamivel jobb a helyzet, de itt is könnyen messzebbre lehetne jutni. (Híres magyar gölönésérek hol vagytok az éji homályban?) Persze sajnáljuk a száz meg száz kályha számára az okos és jobb üzletet jelentő tervet, mert az újabb pénzkiadással jár!

Villany- és gázfűtőtestekben — ebben a teljesen modern iparágban — is teljesen jó modellek híján szűkölködünk. Jó kilineseket, bútorvasalásokat, fogasokat sehol sem láttam. Ami volt, az díszes volt és oktalan vagy hasznavehetetlen. Képzeld el a jámbor polgár Mária Terézia stílusú autót, ha már a kabátját csak ilyen cirádás barokk fogasra tudja akasztani. Szegény háziasszony! Kilinespucolás, milyen lélekemelő mesterség! Hát a lámpák? Mintha kánkánt járatna velünk egy farsangi részeg, esupa bádogeseesebeese, minden belbeese nélkül a becsületes világítótestnek. Dirrekte Kongóba lehetne exportálni, ha a négerék-

nek már mindenhol volna villanyvilágításuk! Gyertyaégők és gyertyátlanok, gimbek-gombok-gömbök, karácsonyfadíszek és olesó kis pléh-esecesebecsék és színes üvegesék. Ó, mi esodás káprázat ez a szegénység, a trianon, a síma fürdőkád, a jó klozettesésze idejében, anno 1930-ban! Nem lámpa a neve: »esillár«, nem világít: »esilog«, sőt káprázat, mint a vadember üvegyöngye. Ó, szegény Budapest és becsületes vidék, ezt neked szánták, vagy a Tanganyika-parti vadembernek?

És aztán a magyar-perzsa! Mi ez? Újabb politikai orientáció, vérrokonság, mérkőzés, turáni ölelés vagy megtalált út az ősi származás felé, a Szarmata-síkság andalító szele? Dehogy. Perzsa-szőnyeg ez: recept, másolás, többé-kevésbé színálló anyagban, rikító színekben, az eredeti esomózás megtagadásával, gyönyörű muzeális minták lábbaltaposása (hisz erre való!) — a már korszerű, a mi bútorainkhoz való, a valódi (echt) mai mintájú szőnyeg helyett. Itt is találni jó technikával elkészített darabokat — bár ezek ára meglehetősen megközelíti a piacon forgó eredeti darabokat, melyek ott készültek, ahol a napszám még a miénknél is kisebb.

Jó ajtók, jó és olesó modern ablakok is mennyire helyükön volnának ilyen kiállításon. Hadd ismerje meg a kis ház után vágyódó tisztviselő- és középosztály, milyen a mai formája ennek a lakás legfontosabb, majdnem bútorszerű alkatrészének!

És a bútorok! Sablónos »kompletta« ebédlők, sablónos »kompletta« hálószobák. Emberibbet, jobbat, kényelmesebbet, szebbet, olesóbbat, okosabbat — újabbat! Istenem, ne máriateréziát!

Mai ülőbútorokat — egy-két kivétellel — hiába kerestünk. Jó kerti bútor és olesó, — milyen áldás volna! Egy kedves szervír-koesi, hol kapható kérem? Praktikus zsúrasztal, állítható mindent tudó karosszék? De jó volna azok helyett az ülésficamok helyett! Ó, virágtartók, amelyek nem akadályversenyek gátjai, kedves gyermekbútorok, jóképű és ötletes játékok, előszobabútorok, jó ernyőtartók, modern evőeszközök, jó mai porcellánok és üvegek, grammofoonlemez tartó szekrények, zongoraszékek és az a sok kedves praktikus apróság, amivel a nyugati kiállításokon találkozunk, hol vagytok találhatóak, írjatok!

Kérem, ne értsenek félre! Én ezzel a pár ószinte, keserű-kedélyes szóval nem akarom a vásár tiszteletreméltó vezetőségét bántani. Ők nagyszerűen értenek az iparosság sokféle ügyesbajos dolgaihoz, a vásár szervezéséhez — de a rendezés — az mégis csak más. Ide építész kellene. A mai élet, a mai alkotómunka operatőrje, aki megrendezi azt a vásárt, ahol fogyasztó, kereskedő, iparos, iparművész, a termelésnek ez a négy faktora egymásratalál, haszonnal, tanul-

sággal, új lendülésre érett kritikával. Még ebben a szomorú gazdasági szélesendben is — sőt talán ebben fokozottabban.

Évek óta hangoztatom, hogy addig nem lesz nivós a magyar ipari termelés, amíg a termelő és tervező egymásra nem talál. A német Werkbund évtizedekkel ezelőtt azért alakult, mert belátták, hogy a termelésnek ez a két faktora egymás nélkül nem alkothat igazán komolyat és üzleti szempontból is sikereset. A német »messzék« már régen bebizonyították, hogy a jól megtervezett áru nem drágább (néha olesóbb), de mindenestre kelendőbb. A mai reklám igazi művészi nivója már régen bebizonyította. És nem titok már senki előtt sem, hogy a német ipar világsikerét a technikai kivitel elsőrendű volta mellett a tervezők ügyességének és ötletességének köszönheti.

Nálunk is kezdik belátni ezt a tényt. De nem rendelkeznek az igazi üzletember széles horizontú kalkulációjával és nem akarják sutba dobni az elavult, a mai embernek nevetséges formák »drága« pénzbe került régi modelljeit. Vagy pedig száz-kétszáz pengőért akarnak vásárolni olyan terveket, amelyek messze vannak a probléma megoldásától, amelyek összetévesztik a díszítést — a művészettel.

Véleményem szerint messzeható következménye volna, ha a Gyáriparosok Egyesülete és az Orsz. Iparegyesület komolyan felkarolnák ezt a kérdést, mert nagyon régóta nincs már hitele annak a mondásnak, hogy a jó bornak nem kell cégér!

Igenis kell. És pedig a jó bornak: jó cégér, a jó árunak: jó forma kell. Itt a Floris világhírű esokoládéja — mennyire megkönnyítette népszerűségét a jó esomagolás. Itt a Meinel cég, mennyire ügyel, mindig az üzleti és portékái finom megjelenésére. A Parker-töltőtoll egyszerű formája, a Paulsen-lámpa, a Thonet újabb bútorai, Junkers autogeizírjei, a Lámpaárugyár szép fürdőkádjai, a Bemberg ügyes mintái, mind hordozói a különben meglévő kvalitásnak.

Vagy mért dobta el Ford a régi koesija formáját, száz és százmilliókat feláldozva, nem azért hogy új, korszerűbb modelljeivel leverje versenytársait? Miért ízlik egy szebben esomagolt cigarettá jobban, mint egy nem hozzáértéssel fel-talált?

Bizony az, amire az eddigi termelők támaszkodtak, hogy a közönség úgy sem ért a dologhoz — az már tűnőben van. Mindig szaporodik a külföldön jártak száma, igényesebbek lesznek az emberek, válogatósabbak, szempontjaik vannak és kezdenek összehasonlítani. És ha már ilyenek is akadnak, akik jobbat és szebbet akarnak, a jó üzletembernek ki kell elégítenie ezeket is, akiknek van ízlésük, azokat is, akiknek még nincs.

Mindezeket a bajokat és egyebeket is segítene egy magyar ipari szövetség (Werkbund), ahol a

gyáros és tervező a magyar ipari termelés jobb kvalitásáért küzdene. Intelligens és világlátott gyárosainktól többször hallottam, örömmel vennék, ha a termelés nivója emelkednék, mert ezzel megszabadulnának a talmi-iparosok versenyétől és a termelés nivójának emelkedésével emelkednék a fogyasztás is.

A legközelebbi Háztartási és Lakberendezési Vásár ne legyen a Nemzetközi Vásár kisebbitett

mása, amelyre végtére senki sem kívánsi, hanem rendezzenek a vásár kebelében olyan szigetet, ahol a válogatott, jóformájú, röviden kv a l i t á s áru volna kiállítva, egy centrális probléma körül. Egy ilyen vásárnak vagy kiállításnak vagy miesodának nemesak az volna a célja, hogy az üresen álló Ipar-sarnokot megtöltse, hanem az is, hogy a termelés batárját a termelő, tervező, kereskedő és fogyasztó négyesfogatával a kátyúból kilendítse.

KOZMA LAJOS

• NEMZETKÖZI MODERN ÉPÍTÉSZET • • A MŰCSARNOKBAN •

z építészek állandó nemzetközi bizottsága, a «CPIA» kongresszus régi intézmény. Kereteit majdnem mindenütt az idősebb vezető helyzetben lévő építész-nemzedék tölti be. Mégis a Műcsarnokban a XII. Nemzetközi Építész-kongresszussal kapcsolatos

kiállítás azt az örvendetes tényt mutatta, hogy igen sok államban győzött már az új-szellemű építészet. A kongresszus napi vitáiban még a hagyományos építészet defenzív életösz-töne foglalta le magának az idő legnagyobb részét, de a kiállítás már meglepő bizonyíték a haladó idő által felvetett új prblémák és elvek hódító erejéről. A magyar közönség elé, amely eddig csak itt-ott és akkor is legtöbnyire a szatira görbe tükrében látott ilyen «új» épületeket, itt ezer tiszta képen valóban új világ tárult. Világos, napos, levegős új épületek példásan összegyűjtött fényképe öt világrészről, sőt — közvetlen szomszédainktól is. Elképzeltetlenség, hogy egészes gondolkozású embernek egész felfogását gyökerig át ne alakítsa már a futólagos szemle is. Elképzeltetlenség, hogy az az új rend és ebben a rendben lévő kristálytisza logika hatás nélkül maradjon. Hogy miért olyan meggyőző erejű mindenki számára ez a számarányban talán kis töredéket képező gyűjtemény, arra egyetlen magyarázat lehetséges: a mai emberben szinte legele-venebb vágyakozás az, amely a megelőző korok individuális törekvésével szemben a szorosabb összetartozás, egy új értelmű kollektivitás megte-remtése felé sodorja az egész társadalmat. Alig van itt jelentősége az egyén politikai meggyőző-désének. Tekintet nélkül az egyén politikai párt-állására, mindenkiben él a sejtése vagy érzése annak, hogy a leromlott társadalmat és közszelle- met csak egy minden eddiginél szorosabb társa-

dalmi összetartás gyógyíthatja. Ilyen minden tekintetben szoros és kultúrát termő stílusformáló közszellem a barokk óta nem volt. A tegnapnak és a tegnapelőttnek nemzedékei a régi készségeknek ismételtetésében éltek. Nem volt olyan egységesen alakult közös szellemiség, amelyből spontán stílus keletkezhetett volna. A mai élet gazdasági viszonyai, a fejlődésnek fokozott ritmusa, az élethajszja, gazdaságosság olyan követeléseket jelentenek, melyekből az új embertípus, az új szellemiség kialakulásán át az új építészet megszületett.

A megelőző korszak eklekticizmusának vissza kellett vonulnia az új építészetnek az elől az ereje és hatalma elől, melyet a társadalom lelkiállapotának és fizikai adottságainak talajából merít. Így a kongresszusi kiállítás tanulsága az a végleges ítélet, hogy a technika forradalma és a szociális viszonyok teljesen új építészetet eredményeztek. Az új épületek hatalmas ereje mellett a ma em- bere számára már nagyon keveset mond a meg- előző korok újra és újra átélt klasszicizmusa. Éppen úgy, ahogy egész életlátásunk lépésről- lépésre távolodik a klasszicizmus korától. A két korszak közé esik a szecesszió és a nemzeti stílus- törekvések, melyekre ma már úgy tekintünk, mint nagyon szép, de nagyon irreális és talajnélküli álmodozásokra.

Majdnem teljesíthetetlen feladat ilyen szűkre szabott keretek között az egész anyagot ismertetni. Nevek nélkül, objektumok ismertetése nélkül kísé- reljük meg a kiállító nemzetek sajátos törekvéseit, egyéniségét meghatározni.

Németország tiszta érthető és nagyszabású meg- oldásokban fejezi ki önmagát. Tágas, szabadon kifejlődő épületkomplexumokról szólnak ezek a tiszta fotografiák. Mintha sehol sem lenne tér- szűke, mert mindig egyúttal városrendezési fel- adatok megoldásai is az épületek. Jó kivétel, exaktság, a nagyított fényképek tiszta szem-